

8 Produktionsmedel inom jordbruket

I kapitel 8 redovisas uppgifter om jordbrukarnas inköp av traktorer och andra maskiner och redskap. Vidare redovisas uppgifter om länsstyrelsernas förprovning av byggnader sammanställda av Jordbruksverket. Dessutom redovisas statistik rörande försäljningen till jordbruket av bekämpningsmedel och handelsgödsel samt produktion av jordbrukets fodermedel. Statistik över bekämpningsmedel och handelsgödsel i jordbruket redovisas också i kapitel 12.

Sammanfattning

Traktorer

Totalt levererades 3 800 traktorer till det svenska jordbruket under år 2004, vilket var 400 fler än 2003. Det genomsnittliga effektuttaget uppgick till 111,4 kilowatt. Sedan 1990 har det genomsnittliga effektuttaget på inköpta traktorer ökat med runt 80 % (**tabell 8.1**).

Värdet av jordbrukets inköp av traktorer uppgick till 1 741 milj. kr. I fasta priser har värdet av traktorinköpen ökat med drygt 16 % sedan 1990 (**tabell 8.2**).

Övriga maskiner och redskap

Inköp av andra maskiner och redskap än traktorer uppgick till 3 110 milj. kr under 2004. Dominerande var redskap för skörd och tröskning som uppgick till 731 milj. kr. eller 24 % av jordbrukets totala inköp av maskiner och redskap exklusive traktorer. I fasta priser har jordbrukets inköp av övriga maskiner och redskap minskat med 15 % sedan 1990 (**tabell 8.2**).

Förprovning av byggnader

Under 2005 förprovades flest byggnader i Västra Götalands län följt av Skåne län och Hallands län. De flesta förprovningar avser byggnader för ”övrig nöt”, ”hästar” eller ”mjölk-

kor”. Under de senaste åren har antalet förprovade svinstallar och värphönsstallar minskat betydligt. Samtidigt har antalet förprovade häst- och fårstallar ökat markant (**tabell 8.3**).

Utsäde

Officiell statistik saknas beträffande utsädesmängder. Statens utsädeskontrolls uppgifter om certifierade utsädesmängder kan dock ses som en uppskattning av den totala försäljningen av utsäde.

Av **tabell 8.4** framgår att det totalt certifierades ca 169 500 ton utsäde av fröburna växtslag och ca 27 000 ton potatis under 2004/2005. Under samma period importerades knappt 5 700 ton fröburna växtslag som införts från annat land inom EES-området. Vad gäller utsädespotatis finns inget krav på införselansmälan vid import från annat EES-land. Därmed finns heller inga tillförlitliga uppgifter om kvantiteten importerat potatisutsäde.

Bekämpningsmedel

Tabell 8.5 visar försäljningen av bekämpningsmedel i ton under perioden 1990–2004 och i milj. kr under perioden 1990–2000. Som synes dominerar försäljningen av ogräsmedel, såväl volymmässigt som värdemässigt. För samtliga slag av bekämpningsmedel gäller att kvantitet-

erna varierar mellan enskilda år under perioden. Den statliga prisregleringsavgift som infördes 1986 på jordbrukskemikalier avskaffades i december 1992.

Förekomsten av olika slags preparat inom varje grupp av bekämpningsmedel och tillkomsten av nya medel på marknaden gör det svårt att tolka kvantitetsuppgifterna. Övergång till mer verksamma substanser och/eller ändrade koncentrationer kan medföra att en förbättrad effekt erhålls utan att detta avspeglar sig i kvantitetssiffrorna.

Uppgifterna om värde i **tabell 8.5** baseras på Jordbruksverkets sammanställning av prisuppgifter från återförsäljare. Då mängduppgiften avser försäljning till återförsäljare utgör försäljarnas lagerhållning en osäkerhetskälla. Fr.o.m. år 2000 tas inte värdestatistiken fram längre.

Handelsgödsel

Tabell 8.6 visar den totala försäljningen av handelsgödsel samt i vilka former som kväve, fosfor och kalium sålts. Redovisningen avser vikten av den sålda varan och inte av respektive näringsämne. Enkla kvävegödselmedel kan t.ex. innehålla mellan 15 och 46 % kväve.

Av tabellen framgår att användningen av enkla handelsgödselmedel totalt är 6 % större än användningen av sammansatta medel. De rena kvävegödselmedlen utgörs främst av kalksalpeter N 15,5 (15,5 % kväve), av kalkammonsalpeter/Axan (27–28 % kväve) samt av ammoniumnitrat N 34 (34 % kväve). Bland de sammansatta gödselmedlen är NP 26-4 (26 % kväve, 4 % fosfor) dominerande i gruppen NP-medlen, medan PK 11-21, NK 22-11 samt NPK 21-4-8 och 21-3-10 är dominerande i övriga grupper.

Försäljningen av handelsgödsel har under den senaste 5-årsperioden minskat med 25 %. Mellan 2003/04 och 2004/05 minskade försäljningen av enkla kvävegödselmedel med nästan 24 %.

Den främsta orsaken till den minskade försäljningen av kväve i mineralgödsel är minskad spannmålsareal 2005 jämfört med 2004. Detta förstärks av att drygt hälften av areal-

minskningen utgörs av höstvet, som vanligen tillförs högre givor än vårsådd spannmål. Lägre spannmålspriser bedöms också ha bidragit till en viss generell försiktighet i gödslingen av spannmål.

Fodermedel

Produktionen av foderblandningar har under 2005 minskat jämfört med föregående år. Svinfoder står för den största minskningen följt av nötfoder. Däremot har produktionen av fjäderfäfoder ökat något. Produktionen av foderblandningar i Sverige uppgick 2005 till 2 319 300 ton. Blanketten för inrapporteringen från foderleverantörer över använda foderråvaror har ändrats sedan 2003. Det har medfört att siffrorna är svåra att jämföra med tidigare år. Kvantiteterna återfinns i **tabell 8.8**

Spannmål är den vanligaste råvaran i samtliga foderblandningar. I foder till nötkreatur används även mycket betmassa, raps och soja. Soja är efter spannmål den enskilt mest använda råvaran till svin och fjäderfä.

Vid tolkningen av uppgifterna i **tabell 8.7** bör beaktas att användningen av köpfoderblandningar påverkas av den aktuella tillgången på fodersäd och för nötkreatur också av grovfodertillgången.

Om statistiken

Maskiner och redskap

Jordbruksverket genomför varje år sedan 1979 en undersökning om försäljningen av lantbruksmaskiner och -redskap. Fram till och med den undersökning som avsåg 1991 var dessa undersökningar totalundersökningar. Därefter har totalundersökningar genomförts intermittert. Den senaste genomförda totalundersökningen avsåg 2003 medan undersökningar för 2002 och 2004 varit urvalsundersökningar.

De redovisade värdena av försålda maskiner och redskap grundas på angivna katalogpriser, vilket medför att hänsyn ej kunnat tas till eventuella rabatter. Mervärdesskatt ingår inte i tabelluppgifterna.

Förprovning av byggnader

Djurstallar får inte uppföras, byggas till eller byggas om utan att byggnaden från början har godkänts från djurskydds- och djurhälsosynpunkt. Detsamma gäller när ett stall eller en anläggning ändras på ett sätt som är av väsentlig betydelse från djurskydds- eller djurhälsosynpunkt, eller när en byggnad som förut använts på något annat sätt börjar utnyttjas som djurstall. Kraven på förprovning och besiktning av djurstallar finns i djurskyddsförordningen.

Länsstyrelsen förprövar djurstallet med hjälp av ritningar och dylikt, och besiktigar stallet när det är färdigbyggt för att kontrollera att granskningsunderlaget har följts vid byggan- det.

Förprovning krävs inte om antalet djur av berört djurslag efter den planerade byggnads- åtgärden understiger 5 hästar, 10 vuxna nötkreatur, 20 ungnöt, 10 vuxna svin, 50 slaktsvin, 100 tillväxtgrisar, 20 vuxna får eller getter, 500 fjäderfän utom strutsfåglar eller 3 strutsfåglar.

Statistik rörande förprovning av byggnader sammanställs fortlöpande av Djurskyddsmyndigheten.

Utsäde

Officiell statistik om använda utsädesmängder etc. saknas i stort sett. Däremot kan försäljningen av utsäde uppskattas genom statistik över certifierade kvantiteter från den officiella utsädeskontrollen. För denna gäller följande:

Utsäde av lantbruksväxter måste vara certifierat för att få släppas ut på marknaden. För köksväxutsäde gäller krav på certifiering eller märkning som godkänt standardutsäde. Utsäde som har certifierats i annat land inom EES-området får importeras och säljas i Sverige utan krav på ny certifiering.

Certifiering av utsäde utförs av Statens utsädeskontroll. Certifiering av fröburna växtslag får också utföras av fristående juridisk person som har förklarats behörig av Jordbruksverket.

Beslut om certifiering grundas på kontroll av generationssamband, officiell fältbesikt-

ning, officiell provtagning, analys av frövaru- respektive knölkvalitet samt kontroll av sort- renhet och sortäkthet.

Certifiering innebär att utsädet godkänns för olika typer av användningar, t.ex. som förädlarutsäde, stamutsäde, certifikatutsäde och basutsäde.

Statistik rörande utsädescertifieringen sammanställs av Statens utsädeskontroll.

Handelsgödsel

Statistiken om försäljning av handelsgödsel- medel (mineralgödsel) samlas in genom en en- kätundersökning till tillverkare och importörer av handelsgödselmedel. Enligt lag skall mijö- avgift erläggas med hänsyn till medlens kväve- och kadmiuminnehåll. Från det register som upprättas över de företag som betalar gödsel- medelskatt hämtas underlag för enkätunder- sökningen.

Undersökningen sker samordnat mellan Jordbruksverket och SCB. Jordbruksverkets statistik inriktar sig på försäljningen i ton vara per produkt medan SCB:s redovisning sker uttryckt i ren växtnäring per län.

Hänsyn har i denna statistik ej kunnat tas till ev. lagerförändringar på enskilda gårdar el- ler i handelsledet. Uppgifterna som redovisas är baserade på den försäljning som sker till jordbruket och trädgårdsnäringen. Använd- ningen av handelsgödsel i skogsbruket eller de specialgödselmedel som används för golf- banor samt organiska gödselmedel ingår inte i statistiken.

Fodermedel

I Jordbruksverkets foderstatistik redovisas till- verkade och importerade kvantiteter av foder för olika djurslag. Uppdelning sker på råvaru- användning, dvs. vilka råvaror som används i tillverkningen. I statistiken ingår inte foder som tillverkas på gårdsnivå eller importeras för eget bruk.

En liten del av foderbehovet täcks av im- porterade varor. Importen utgörs främst av proteinrika fodermedel som ingår i foder- blandningar.

Ungefär hälften av fodertillgången, uttryckt i energiinnehåll, utgörs av kraftfoder.

Annan publicering

Uppgifter om *traktorer och skördetröskor* i jordbruket har redovisats intermittent av Jordbruksverket och SCB i Statistiska meddelanden, senast JO 30 SM 0001.

Jordbrukarnas *investeringar i maskiner och redskap* har från år 2003 publicerats på Jordbruksverkets webbplats www.sjv.se under rubriken Statistik.

Fler uppgifter om *förprovning av djurstallar* finns i rapporten Tillsynsrapporteringen 2005 på Djurskyddsmyndighetens webbplats www.djurskyddsmyndigheten.se.

Uppgifter om *certifierat utsäde* har publicerats på Statens utsädeskontrolls webbplats (www.utsadeskontrollen.se) under rubriken Statistik.

Uppgifter om *bekämpningsmedel i jordbruket* har publicerats på Kemikalieinspektionens webbplats (www.kemi.se) under rubriken Statistik.

Statistik över *försäljningen av handelsgödsel i jordbruket* har publicerats på Jordbruksverkets webbplats www.sjv.se under rubriken Statistik.

Foderstatistik för 2005 publiceras på Jordbruksverkets webbplats www.sjv.se under rubriken Djur och veterinär.

Tabell 8.1
Antal levererade traktorer 1990–2004
Number of delivered tractors

År	Antal levererade traktorer	Genomsnittlig effekt på kraftuttaget. Kilowatt
2004	3 800	111,4
2003	3 400	99,2
2002	3 500	79,0
2000	4 000	76,0
1995	2 900	69,0
1990	3 988	60,7

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 8.2
Jordbrukets inköp av maskiner och redskap åren 1990–2004, milj. kr
Purchases of machinery and implements by the agricultural sector

	1990	1995	2000	2002	2003	2004
<i>Löpande priser</i>						
Traktorer och jeepar						
Egentliga traktorer	999	1 079	1 673	1 645	1 578	1 741
Övriga tillhörande gruppen traktorer	15	3	21	–	17	28
Jordbearbetningsredskap	262	152	224	176	178	161
Redskap för sådd, spridning m.m.	200	184	234	210	272	253
Redskap för skörd och tröskning	516	433	640	791	754	731
Vagnar	139	41	94	78	171	246
Torkar, kvarnar, silor m.m.	219	119	206	209	187	208
Potatis och rotfruktsredskap	67	100	77	77	95	178
Transportredskap och lastapparater ¹	179	170	292	276	271	302
Utrustning för mjölkning och mjölkhantering	64	110	164	259	134	108
Stallutrustningar	227	342	309	287	472	414
Bevattningsutrustningar	18	28	14	14	25	25
Diverse ²	73	56	75	84	136	138
Skogs- och trädgårdsredskap för lantbruket ³	242	318
Summa	2 978	2 817	4 023	4 107	4 532	4 851
<i>2004 års priser</i>						
Traktorer	1 519	1 311	1 832	1 712	1 595	1 769
Övriga maskiner och redskap	3 630	2 446	2 715	2 642	2 937	3 082
Summa	5 148	3 758	4 547	4 355	4 532	4 851

1) Exklusive vagnar.

2) Elmotorer och hydroforer som ingått i posten "Diverse" har utgått fr.o.m. 2003 års undersökning.

3) Ny post fr.o.m. 2003 års undersökning.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 8.3
Antalet förprovade djurstallar under 2005
Number of pre-tested buildings for livestock

Område	Mjölkkor	Di-kor	Övriga nöt	Suggor	Slaktsvin	Övriga svin	Övriga djur ¹
<i>Län</i>							
Stockholms	1	5	3	–	1	–	35
Uppsala	4	6	11	1	–	2	21
Södermanlands	6	9	15	1	1	1	37
Östergötlands	5	19	22	4	2	2	52
Jönköpings	24	17	48	–	1	–	32
Kronobergs	14	12	23	1	–	–	20
Kalmar	26	16	58	–	1	–	39
Gotlands	3	12	19	1	3	1	21
Blekinge	2	6	8	1	–	–	13
Skåne	25	17	55	11	6	2	100
Hallands	17	15	54	4	4	4	53
Västra Götalands	34	44	83	3	5	4	107
Värmlands	2	6	10	1	1	–	13
Örebro	9	10	12	–	–	–	22
Västmanlands	7	–	12	3	–	1	25
Dalarnas	4	5	8	1	–	3	13
Gävleborgs	7	5	20	–	–	–	23
Västernorrlands	6	5	14	–	–	–	18
Jämtlands	10	11	20	–	1	2	17
Västerbottens	27	3	36	2	2	2	11
Norrbottens	9	3	14	–	–	–	18
<i>Hela riket</i>							
2005	242	226	545	34	28	24	690
2004	218	183	410	36	48	23	585
2003	276	132	344	59	47	10	500
2002	326	194	579	97	50	53	425
2000	466	240	606	78	54	37	301
1994/95	926	107	224	240	116	43	87

1) Hästar, får/getter, fjäderfå och pälsdjur.

Källa: Djurskyddsmyndigheten.

Tabell 8.4
Total kvantitet certifierat utsäde 2003/04 och
2004/05, ton

Total quantity of state certified seed

Utsädesslag	Certifierat i Sverige		Importerat certifierat utsäde	
	2003/04	2004/05	2003/04	2004/05
Stråsäd				
Höststråsäd	65 730	58 961	270	868
Vårstråsäd	94 604	94 322	996	1 088
Foderväxter				
Baljväxter	9 958	8 836	168	504
Gräs	5 531	5 186	2 413	2 454
Övr. foderväxter	0	7	45	66
Betor	393	467	247	447
Olje- och fiberväxter	964	1 618	128	240
Köksväxter	216	67	0	0
S:a fröburna växtslag	177 395	169 463	4 266	5 667
Potatis	24 967	27 090	–	–

Källa: Statens utsädeskontroll.

Tabell 8.5**Total försäljning av bekämpningsmedel till jordbruket.****Kvantitet verksam substans 1990–2004 och värde 1990–2000**

Total sale of pesticides to agriculture. Quantities of active substance and value

Bekämpningsmedel	Totalt	därav			
		insekts- medel ¹	svamp- medel ²	betnings- medel ³	ogräs- medel ⁴
<i>Kvantitet verksam substans, ton</i>					
2004	986	14	221	44	706
2003	2 087	21	194	37	1 835
2002	1 711	30	163	39	1 479
2001	1 738	12	190	69	1 467
2000	1 652	17	186	52	1 397
1999	1 698	57	260	63	1 318
1998	1 629	27	226	74	1 302
1997	1 609	15	187	75	1 332
1995	1 224	17	133	67	1 007
1990	2 344	26	546	97	1 675
<i>Värde, milj. kr⁵</i>					
2000	697,1	45,4	173,4	62,8	413,5
1999 ⁶
1998	735,4	46,4	155,8	84,6	448,6
1997	720,9	38,7	123,0	72,5	485,8
1995	589,1	32,1	85,5	54,5	416,4
1990	752,1	50,7	101,7	57,3	542,4

1) Inkluderar inte myggmedel.

2) Inklusiva micronäringsämnen och baljväxtbakterier.

3) Förbrukning huvudsakligen inom utsädesbranschen.

4) Inklusiva medel för tillväxtreglering.

5) Fr.o.m. 2000 tas ej statistiken fram längre.

6) Ingen undersökning gjordes.

Källa: Kemikalieinspektionen och Jordbruksverket.

Tabell 8.6

Förbrukning av handelsgödsel inom jord- och trädgårdsbruk 1990/91–2004/05, milj. kg

Use of commercial fertilizers in agriculture and horticulture

	1990/91	1995/96	2000/01	2002/03	2003/04	2004/05
<i>Enkla gödselmedel</i>						
Kvävegödsel	685,4	555,9	579,4	509,0	474,7	361,0
Fosforgödsel	12,0	4,2	2,6	1,7	1,5	1,0
Kaliumgödsel	6,0	8,0	9,2	10,1	10,3	10,1
Svavelgödsel	–	–	0,6	0,3	0,5	0,6
<i>Sammansatta gödselmedel</i>						
NP-gödsel	42,8	56,4	44,5	42,2	46,1	35,1
PK-gödsel	74,3	62,6	33,5	26,7	23,9	17,3
NK-gödsel	18,6	13,0	20,2	11,1	9,2	8,2
NPK-gödsel	292,3	266,6	284,8	278,8	285,0	290,4
Totalt	1 130,9	966,7	974,8	879,9	851,2	723,8

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 8.7

Råvaror ingående i foderblandningar för samtliga djurslag 2004 och 2005, 1 000-tals ton

Feed materials in compound feeds for all animals

Foderråvara	Producerat i Sverige		Importerat	
	2004	2005	2004	2005
Spannmål; produkter och biprodukter	1 120 165	1 029 420	71 880	48 100
Oljehaltiga frön eller frukter; produkter och biprodukter	177 464	169 062	494 768	497 574
Frön från baljväxter; produkter och biprodukter	36 389	35 710	1 271	71
Stamknölar, rotfrukter och rötter; produkter och biprodukter	87 250	54 352	107 383	104 854
Andra frön och frukter; produkter och biprodukter	–	665	36	62
Vallfoder och grovfoder	7 331	4 177	16 966	12 873
Andra växter; produkter och biprodukter	3	7	4	2
Mjolkprodukter	3 391	2 320	4 391	6 788
Produkter från landdjur ¹	9 909	8 722	5 955	5 438
Fiskar, andra marina djur; produkter och biprodukter ²	6 860	3 336	683	2 496
Mineraler	36 573	28 205	51 508	58 826
Diverse ³	42 800	38 913	7 603	7 425
Övriga produkter ⁴	34 462	22 496	6 297	5 939
Totalt	1 562 597	1 397 385	768 745	750 448

1) Köttmjöl, mjöl av kött med ben, benmjöl, grevar, fjäderfämjöl, blodmjöl och animaliskt fett.

2) Fiskmjöl och fiskolja (raffinerad och härdad).

3) Bageri- och pastaprodukter och biprodukter därav, fettsyror och salter av fettsyror.

4) Produkter som innehåller råvaror som inte ingår i ovanstående produktgrupper.

Källa: Jordbruksverket.

Tabell 8.8
Råvaror ingående i foderblandningar producerade i Sverige för samtliga
djurslag 2005, 1 000-tals ton

Feed materials in compound feeds produced in Sweden for all animals

Foderråvara	Svin	Fjäderfä	Nöt	Häst	Hund/ Katt	Övrigt	Totalt
<i>Spannmål; produkter och biprodukter</i>							
Varav havre	14 327	21 472	35 448	6 976	93	1 880	80 196
korn	77 192	21 827	101 917	1 855	321	944	204 056
vete	131 876	236 570	80 284	4 604	17 307	1 368	472 009
vetefodermjöl	16 328	2 401	12 635	442	29	225	32 060
vetekli	15 222	7 916	46 761	5 288	830	1 272	77 289
rågvete	13 778	10 757	69 293	19	–	699	94 546
torkad drank	2 420	67	35 327	23	–	340	38 177
Summa	273 452	310 376	394 387	22 228	20 930	8 047	1 029 420
<i>Oljehaltiga frön eller frukter; produkter och biprodukter</i>							
Varav raps	2 565	17 015	6 770	45	–	84	26 479
raps, extraherad	4 971	1 804	126 522	–	–	685	133 982
Summa	9 365	19 176	139 373	250	104	794	169 062
<i>Frön från baljväxter; produkter och biprodukter</i>							
Varav ärter	11 056	12 024	8 492	154	–	146	31 872
Summa	12 591	12 076	10 741	154	–	148	35 710
<i>Stamknölar, rotfrukter och rötter; produkter och biprodukter</i>							
Varav bet(socker)- pressmassa	790	–	25 905	164	223	380	27 462
betmelass	956	17	12 384	506	1	102	13 966
Summa	2 134	174	49 022	1 158	416	1 448	54 352
<i>Andra frön och frukter; produkter och biprodukter</i>							
Summa	–	–	–	665	–	–	665
<i>Vallfoder och grovfoder</i>							
Summa	8	2 963	526	624	5	51	4 177
<i>Andra växter; produkter och biprodukter</i>							
Summa	–	–	–	–	7	–	7
<i>Mjolkprodukter</i>							
Summa	204	13	2 061	14	8	20	2 320
<i>Produkter från landdjur¹</i>							
Summa	1 083	1 765	–	–	5 839	35	8 722
<i>Fiskar, andra marina djur; produkter och biprodukter²</i>							
Summa	2 390	905	–	24	17	–	3 336
<i>Mineraler</i>							
Summa	6 117	13 113	7 507	540	114	814	28 205
<i>Diverse³</i>							
Summa	7 082	5 611	25 854	241	37	88	38 913
<i>Övriga produkter⁴</i>							
Summa	1 494	1 704	3 045	1 698	11 326	3 229	22 496
<i>Totalt</i>							
2005	315 920	367 876	632 516	27 596	38 803	14 674	1 397 385
2004	367 558	369 099	737 405	36 889	39 011	12 635	1 562 597

1) Köttmjöl, mjöl av kött med ben, benmjöl, grevar, fjäderfämjöl, blodmjöl och animaliskt fett.

2) Fiskmjöl och fiskolja (raffinerad och härdad).

3) Bageri- och pastaprodukter och biprodukter därav, fettsyror och salter av fettsyror.

4) Produkter som innehåller råvaror som inte ingår i ovanstående produktgrupper.

Källa: Jordbruksverket.